LAKIVALIOKUNNALLE

Kansalaiskuuleminen liittyen kansalaisaloitteeseen *KAA 2/2016 vp* Kansalaisaloite avioliiton säilyttämisestä aidosti tasa-arvoisena, miehen ja naisen välisenä liittona ja sukupuolineutraalin avioliittolain kumoamisesta.

PASI TURUNEN, kansalaisaloitteen 2. vireillepanija.

”Nainen ja mies, jotka ovat sopineet menevänsä avioliittoon keskenään, ovat kihlautuneet.”
(Avioliittolaki, Luku 1,1 §; 1987)

”Kaksi henkilöä, jotka ovat sopineet menevänsä avioliitoon keskenään, ovat kihlautuneet.”
(Avioliittolaki, Luku 1,1 §; 2017)

Koskaan aikaisemmin ei niin pieneltä tuntuva sanastollinen muutos lainsäädännössä ole merkinnyt niin perinpohjaista ja syvällistä yhteiskunnallista kumousta, kuin tämä avioliittolakiin esitetty muutos. Kyse ei ole tasa-arvosta. Me kaikki kannatamme tasa-arvoa. Kaikilla ihmisillä tulee olla lain edessä yhdenvertainen oikeus solmia avioliitto.

Erimielisyys koskee sitä, mitä avioliitto on. Laki, ollakseen oikeudenmukainen, ei voi perustua virheellisen mielivaltaiseen käsitykseen siitä mitä avioliitto on.

Sukupuolineutraali avioliittolaki lisää rakenteellista epäoikeudenmukaisuutta yhteiskunnassa. Samaa sukupuolta olevien avioliitossa lapselta lähtökohtaisesti aina puuttuu toinen omista vanhemmista. Uusi laki sementoisi siten isättömyyden/äidittömyyden lapsen lähtökohtaiseksi normaalitilaksi avioliitossa, siinä missä avioliitto tähän asti on

taannut lapsen oikeuden saada syntyä isänsä ja äitinsä avioliittoon. Tämä viesti laissa heikentää entisestään avioliiton merkitystä yhteiskunnassa, koska se katkaisee vanhemmuuden ja avioliiton välisen yhteyden. Vuosikymmenien sosiologinen tutkimusaineisto osoittaa, että lapsen etu on saada kasvaa oman isänsä ja äitinsä muodostamassa mahdollisimman ehyessä avioliitossa. Lainsäätäjien tulisi siksi kannustaa tällaisten parisuhteiden muodostamiseen, jotka ovat lapsen edun mukaisia.

LAKIVALIOKUNTA oli laajan asiantuntijakuulemisten jälkeen mietinnössään (LaVM 14/2014 vp) päätynyt esittämään Tahdon2013 -kampanjan kansalaisaloitteen mukaisen avioliittolain muutoksen hylkäämistä. Lakivaliokunta osoitti, ettei voimassaoleva avioliittolaki ole sen enempää perustuslain kuin kansainvälisten ihmisoikeussopimustenkaan (YK, EU) vastainen, eikä valtioilla sen vuoksi ole niistä johtuvaa velvoitetta muuttaa avioliittolakia sukupuolineutraaliksi. Sukupuolineutraali avioliitto ei ole ihmisoikeus, eikä tähänastinen avioliittolaki ole epätasa-arvoistavan syrjivä.

Erityisesti lakivaliokunta piti lapsivaikutusten arvioinnin tekemättä jättämistä lainvalmistelun puutteena ja muistutti muun muassa lapsiasiavaltuutetun sanoista lakivaliokunnalle: ”Lopuksi muistutamme, että jos kansalaisaloite etenee lainvalmisteluun, on valmistelussa tehtävä nimenomainen lapsivaikutusten arviointi. Lapsivaikutusten arviointi perustuu lapsen oikeuksien yleissopimuksen mukaiseen vaatimukseen asettaa lapsen etu ensisijaiseksi kaikessa lapsiin kohdistuvassa päätöksen teossa. Myös oikeusministeriö suosittaa arvioinnin tekemistä ohjeissaan.”[1] Eduskunta kuitenkin hylkäsi äänestyksessä oman lakivaliokuntansa suosituksen ja äänesti siihen jätetyn vastalauseen puolesta.

Aito avioliitto -kansalaisaloitteen (KAA 2/2016 vp) tarkoitus on turvata lapsen lähtökohtainen oikeus saada syntyä ja kasvaa perheissä, joissa mies ja nainen ovat lapsen omia biologisia vanhempia. Avioliiton tarkoituksena on perheen perustaminen tässä viitekehyksessä, kuten avioliittoasetuksessa sanotaan, siihen kuuluvien yhteiseksi parhaaksi sekä yhteiskunnan säilymiseksi. Avioliittoasetuksen (820/1987) 9 §:n mukaan avioliitto

on tarkoitettu pysyväksi, jotta perheen jäsenet voisivat yhdessä luoda onnellisen kodin.

Aloitteen tarkoitus toteutuu, kun avioliittolain muuttamisesta annettu laki kumotaan ennen sen voimaantuloa, jolloin voimassa olevat avioliittolain säännökset jäävät edelleen voimaan ja avioliitto säilyy vain miehen ja naisen välisenä liittona. Samaa sukupuolta olevien parien oikeudet on turvattu rekisteröidystä parisuhteesta annetussa laissa (950/2001) ja heidän oikeutensa hakea adoptiota määräytyy voimassa olevien adoptiota koskevien säännösten mukaisesti.

KAIKKI IHMISET OVAT TASA-ARVOISIA, mutta kaikki kuviteltavissa olevat yhteiselämän muodot eivät ole avioliittoja. Avioliittolain ei siksi tarvitse kohdella kaikkia kuviteltavissa olevia romanttisia yhteiselämän muotoja täsmälleen samalla tavalla ollakseen aidosti tasa-arvoinen laki. Avioliittolaki ei rajoita rakkautta, eikä edes ota kantaa siihen, ketä saa rakastaa. Laki ottaa kantaa siihen, ketkä voivat solmia avioliiton.

Lakivaliokunnan mietintöön jätetty vastalause esittää ohimenevästi yhdessä lauseessa avioliiton uustulkinnan todetessaan: *”Jos avioliiton tarkoitus on perustaa rakastamansa ihmisen kanssa perhe, nykyinen lainsäädäntö asettaa samaa sukupuolta olevat parit väistämättä huonompaan asemaan, sillä he eivät voi solmia avioliittoa.”* Jos. Vastalause lähinnä julistaa uuden normin, eikä perustele lainkaan, miksi avioliitto olisi kuin annettuna nähtävä näin pelkistettynä ja luonnollisesta vanhemmuudesta täysin irrallisena.

Vastalauseen näkemystä avioliiton tarkoituksesta voidaan pitää avioliittolain kannalta erittäin ongelmallisena. Siinä ei perustella, miksi avioliittolakia olisi muutettava ainoastaan sukupuolikriteerin osalta. Entä jos useampi henkilö tai polyamorinen joukko ihmisiä haluaisi avioitua ja siten ”perustaa rakastamansa ihmisen kanssa perheen”? Millä perusteella avioliittoon oikeuttavaan perheen perustamiseen liittyvä rakkaus rajataan vain kahteen henkilöön? Mihin perustuu rajaus toisiaan rakastaviin ”pareihin”?

Lukumääräkriteerin löyhentämistä on Suomessakin jo esitetty. Vihreiden nuorten ja

opiskelijoiden liitto ViNO kirjasi moniavioisuuden periaateohjelmaansa: ”Avioliittolaki ei saa katsoa avioituvien lukumäärää tai sukupuolta. Avioliiton tulee olla sen solmivien henkilöiden keskinäinen, yksilöiden tahtoon perustuva sopimus”.[2] Yhdysvalloissa on useiden yliopistovaikuttajien allekirjoittamassa dokumentissa esitetty perhejärjestelyitä, joissa vaikkapa kaksi eri kotitaloudessa elävää samaa sukupuolta olevaa paria voisi perustaa perheen ja yhteisesti adoptoida lapsen.[3] Tämä kehitys perustuu sukupuolineutraalin ajattelun omaan sisäiseen logiikkaan, jossa muutosta perustellaan pelkän aikuisten välisen romanttisen rakkauden pohjalta.

Avioliiton ja avioliittolain sukupuolirajausta mieheen ja naiseen ei ole suunnattu ketään vastaan. Se perustuu siihen avioliitolle ominaiseen, biologiseen todellisuuteen, jonka johdosta tähän asti myös avioliiton osapuolten lukumäärä laissa on perustellusti rajattu kahteen: Sukupuolia on vain kaksi, yksi kumpaakin, ja lapsia syntyy näiden kahden vastakkaista sukupuolta olevien seksuaalisista suhteista. Lukumääräkriteeri ei ole mielivaltainen eikä siten syrjivä. Myöskään sukupuolikriteeri ei ole mielivaltainen eikä syrjivä. Jos sukupuolikriteerin katsotaan kuitenkin olevan rakkauden vuoksi purettavissa mielivaltaisena syrjintänä, mihin lukumääräkriteerin katsotaan nojaavan olematta syrjintää? Entä jos viisi sukulaismiestä haluaisivat avioitua ja perustaa perheen?

Pidettäessä kiinni avioliittolain sukupuolikriteeristä tällaisiin ongelmiin ei periaatteellisella tasolla lainkaan törmätä. Sen sijaan avioliittolain perusteleminen vain aikuisten keskinäisellä rakkaudella johtaa virheellisen mielivaltaiseen käsitykseen siitä, mitä avioliitto voi, ja mitä sen tulisi olla. Tällöin avioliiton rajaaminen vain kahteen toisiaan rakastavaan henkilöön syrjii kaikkia muita kuviteltavissa olevia yhdyselämän muotoja, joiden osapuolet voivat sanoa rakastavansa toisiaan. Seurauksena ei suinkaan ole tasa-arvoinen avioliittolaki, vaan mielivaltaisen syrjivä ja entistä enemmän epätasa-arvoa sekä pahaa mieltä aiheuttava laki.

AVIOLIITTO MIEHEN JA NAISEN LIITTONA hyödyttää yhteiskuntaa ainutlaatuisella tavalla. Kun lapsi syntyy, äiti on aina paikalla, usein samassa huoneessa. Mutta

missä on isä? Avioliiton tarkoitus yhteiskunnallisena instituutiona on liittää mies ja nainen puolisoina toisilleen ja olemaan vanhempia heidän lapsilleen. Siksi on mielekästä, että avioliittolaki säilytetään sellaisena, että se kannustaa miehiä ja naisia sitoutumaan toisiinsa ja siten heidän suhteessaan syntyviin lapsiin. Näin yhteiskunta kannustaa muodostamaan vakaita parisuhteita, jotka myös ovat yhteiskunnan jatkuvuuden kannalta merkityksellisiä. Miehen ja naisen muodostama avioliitto on tässä mielessä ainutlaatuinen. Mikään muu ihmisten välinen suhde ei ole samalla tavalla yhteiskunnan jatkuvuuden kannalta merkityksellinen, vaikka kaikki suhteet luonnollisesti ovat aina henkilöille itselleen arvokkaita ja merkityksellisiä.

Avioliittolaki ei perustu ”lisääntymispakkoon”. Avioliittolaki perustuu sille tosiasialle, että miehet ja naiset täydentävät toisiaan sukupuolisesti ja vain näistä sukupuolisuhteista yleisesti ottaen syntyy lapsia, ja lapset ansaitsevat oman isän ja äidin. Lapsettomat avioparit, jotka syystä tai toisesta eivät voi tai halua saada lapsia, eivät kumoa biologista säännönmukaisuutta, eivätkä siten myöskään avioliiton tarkoitusta lapsen oikeutta suojaavana instituutiona. Lapsettomuus eri sukupuolta olevien kohdalla on poikkeus, joka ei kumoa avioliittolain yleistä merkitystä. Samaa sukupuolta olevien parien kohdalla lapsettomuus on biologinen sääntö ilman ainuttakaan tunnettua poikkeusta.

LAPSELLA ON LÄHTÖKOHTAISESTI OIKEUS OMAAN ISÄÄN JA ÄITIIN. Tämä oikeus on ilmeinen. Muussa tapauksessa olisi täysin yhdentekevää, kenen syliin syntynyt lapsi synnytyslaitoksella annetaan. Lapsi kuin lapsi.

Sukupuolineutraali avioliittolaki hylkää lasten ja heidän vanhempiensa muodostaman ydinrelaation ja kolmoissidoksen aivoliittolain ytimestä ja rikkoo siten hyvin perustavalla tavalla lasten ihmisoikeutta. Eikö lapsella tulisi olla oikeus odottaa saavansa syntyä ja kasvaa yhteiskunnassa, jonka juridiset ja kulttuuriset instituutiot pyrkivät maksimoimaan, eivätkä kompromettoi, hänen mahdollisuuksiaan saada syntyä ja kasvaa niiden vanhempien parisuhteessa, jotka ovat hänen elämänsä alkuun saattaneet? Eikö hyvä yhteiskunta tunneta siitä, että se pyrkii niin pitkälle kuin mahdollista varmistamaan

kaikkein heikoimpien jäsentensä – niiden jotka eivät itse kykene puhumaan puolestaan – oikeuksien mahdollisimman hyvän toteutumisen?

Sukupuolineutraali avioliittolaki häivyttää avioliitosta ja avioliittolaista isyyden ja äitiyden merkityksen ja välittää yhteiskunnallisen signaalin, joka entisestään heikentää ihmisten käsitystä oman vanhemmuutensa merkityksestä lapsen elämälle, koska avioliitolla pelkkänä aikuisten romanttisten tunteiden symbolina ei enää nähtäisi minkäänlaista yhteyttä lapsiin, jotka ansaitsevat isän ja äidin.

Kuten brittiläinen sosiologi Patricia Morgan omassa Eurooppaa ja Pohjois-Amerikkaa koskevassa katsauksessaan on osoittanut, maissa missä sukupuolineutraali lainsäädäntö on muodossa tai toisessa saatettu voimaan, on avioliittojen asema entisestään heikentynyt väestön keskuudessa.[4]

ISÄ JA ÄITI ON TUTKITUSTI PARAS LAPSELLE. Samaa sukupuolta olevien parien kodissa kasvaneiden lasten kehityksestä on olemassa verraten vähän ja ristiriitaisia tutkimustuloksia. Myös lasten oma arvio myöhemmällä iällä saattaa poiketa heidän vanhempiensa arviosta lasten hyvinvoinnista ja kasvukokemuksista, kuten vaikkapa hedelmöityshoitojen avulla alkunsa saaneen naisparin lapsena kasvanut australialainen Millie Fontanan kertomuksesta voi päätellä.[5]

Samaa sukupuolta olevien vanhemmuudesta sanotaan vallitsevan konsensus, jonka mukaan samaa sukupuolta olevien parien lasten kehityksessä ei ole havaittu lainkaan eroja naimisissa olevan isän ja äidin kodissa kasvaneisiin lapsiin nähden. Mutta onko tämä konsensus tieteellisesti perusteltu vai heijastaako se pikemminkin tieteen politisoitumista?

Toisin kuin suomalaisessakin populaarissa keskustelussa ja jopa eduskunnan lähetekeskustelussa on kuultu, konsensusväitteen taustalla ei ole 19 000 tutkimusta. Coloradon yliopiston tutkijoiden tekemää tutkimusta on julkisuudessa tulkittu harhaanjohtavasti.

Kuten sosiologian professori Mark Regnerus on osoittanut, parhaimmillaankin on vain noin 100 mainitsemisen arvoista tutkimusta, vaikka niihin saatetaankin viitata tuhansissa samaa sukupuolta olevien koteja ja perheitä käsittelevissä erilaisissa artikkeleissa ja katsauksissa: ”Kuten jokainen tätä alaa huolella seurannut tietää, tutkimuksia ei ole läheskään niin paljon, kuin yleisesti luullaan. Vain noin 100:aa tutkimusta voidaan pitää keskustelun arvoisina ja on olemassa noin kymmenkunta sellaista aineistokokoelmaa, jotka voivat tarjota yleistettävissä olevaa informaatiota samaa sukupuolta olevien vanhempien kotien lapsista. Jos vastassani olisi 19 000 laatututkimusta, jotka olisivat kanssani eri mieltä, olisin ilolla antautunut jo kauan sitten. Mutta tämä ei vastaa tieteellistä todellisuutta. Todellisuudessa vain kaksi aineistokokoelmaa – joihin kumpaankin sisältyy merkittäviä ongelmia – muodostaa peruslähteen suurimmalle osalle niistä merkittävistä tutkimuksista, joihin tämä ’konsensus’ nojaa.”

Yhtenä esimerkkinä konsensuksen rakentumisen ongelmallisesta luonteesta professori Regnerus viittaa 26:een vertaisarvioituun tutkimukseen, jotka kaikki perustuvat kuitenkin vain yhteen ja samaan tutkimusaineistoon (The National Longitudinal Lesbian Family Study): ”Siinä toistuvasti tarkasteltiin 78:aa lasta, jotka olivat tutkimukseen rekrytoitujen valkoihoisten, hyvin koulutettujen ja hyvin toimeentulevien lesbonaisten lapsia. On tuskin liian kaukaa haettua ajatella, että nämä ovat 78 kaikkein vaikutusvaltaisinta lasta modernin Amerikan yhteiskunnallisessa ja lainsäädännöllisessä historiassa. Lähes 25 vuotta akateemiselle yhteisölle (ja medialle) on tarjoiltu tutkimuksia, jotka perustuvat tähän ainutlaatuiseen lapsiryppääseen, jolloin suurelle yleisölle on jäänyt vaikutelma siitä, että nämä lapset ikään kuin edustavat Amerikan kaikkien lesboäitien kaikkia lapsia.” Regneruksen mukaan vallitseva konsensus lepää siis tieteellisesti hataralla perustuksella. [6]

Näiden tutkimusten ongelmana on lisäksi niiden suhteellinen vähäisyys verrattuna muita perherakenteita koskevaan sosiologiseen tutkimukseen vuosikymmenien ajalta että usein liian pienet ja epäedustavat otannat. Kuten muun muassa sosiologi Loren Marks toteaa: ”Muutamaa tutkimusta lukuun ottamatta ne kaikki perustuvat pieniin ei-

satunnaisiin otantoihin. Sen vuoksi niistä ei voida vetää samaa sukupuolta oleviin pareihin kohdistuvia johtopäätöksiä yleisellä tasolla. Tämä rajoittuneisuus myönnetään toistuvasti erilaisissa tieteellisissä kokouksissa ja aikakauslehdissä, mutta sivuutetaan silloin, kun halutaan vaikuttaa oikeusistuimiin tai julkiseen mielipiteeseen vakuuttamalla, että on olemassa vakiintuneita löytöjä."[7] Marks tekee perusteellisemmin selkoa näiden tutkimusten metodologisista rajoituksista tieteellisessä artikkelissaan, joka on julkaistu sosiologian vertaisarvioidussa Social Science Research -julkaisussa.[8]

Konsensuksen on vuoden 2010 jälkeen haastanut joukko laadukkaita kansallisesti kattaviin satunnaisotoksiin perustuvia tutkimuksia, joissa kaikissa on havaittu viitteitä erilaisista kehitysongelmista samaa sukupuolta olevien parien kotien lapsilla.[9]

Lisäksi aiempi, ydinperheistä poikkeavia perherakenteita koskeva vuosikymmenien sosiologinen muu todistusaineisto osoittaa kattavasti, että yleisesti ottaen lapsen kehitykselle paras perherakenne verrattuna erilaisiin ydinperheestä poikkeaviin perhemuotoihin muodostuu lapsen oman isän ja äidin ehyestä avioliitosta.

Kuten Rutgersin yliopiston sosiologian professori David Popenoe tiivistää monografiassaan *Families Without Fathers* (Transaction Publishers, 2009): "Toimittuani vuosien ajan yhteiskuntatieteilijänä, minulla ei perherakenteita koskevan todistusaineiston rinnalla ole tiedossani montakaan alaa, jonka todistusaineisto yhtä vahvasti osoittaisi samaan suuntaan: Yleisesti ottaen, kaksi vanhempaa – isä ja äiti – on lapsen kannalta parempi kuin yksi vanhempi", Popenoe kirjoittaa. Hän kirjoittaa myös: "Sosiaalitieteiden todistusaineisto tukee voimakkaasti ajatusta eri sukupuolta olevien vanhempien tärkeydestä ihmisen kehitykselle, ja että isien panos lapsenkasvatuksessa on ainutlaatuinen ja korvaamaton … Meidän tulisi hylätä ajatus, jonka mukaan 'äidit voivat olla hyviä isiä', samoin kuin meidän tulisi hylätä populaari ajatus … siitä, että 'isät voivat olla hyviä äitejä' … Kumpikin sukupuoli on ytimeltään erilainen ja kumpikin on välttämättömän tarpeellinen, yhtä hyvin kulttuurisesti kuin biologisesti, ihmisen optimaaliselle kehitykselle."

Popenoen huomio ei ole kannanotto vanhempien henkilökohtaisiin ominaisuuksia tai pyrkimyksiin. Kaikki vanhemmat erilaisissa perheissä pyrkivät olemaan hyviä vanhempia lapsille. Kyse on siitä, minkälaiset perherakenteet tarjoavat vuosikymmenien tutkimustiedon valossa yleisesti ottaen parhaan rakenteellisen perustuksen lapsen optimaaliselle kehitykselle. Popenoen mukaan puuttuvaa vanhempaa, erityisesti isää, ei tutkimusten mukaan voi täysin korvata toisella aikuisella lapsen elämässä.

Perherakenteita koskeva sosiologinen tutkimus tarjoaa tietenkin vain keskiarvon siitä, mitä perheiden sisällä tapahtuu. ”Tiedämme kaikki kahden vanhemman muodostamista perheistä, joissa perhe-elämä on yhtä helvettiä. Yksi rakastava vanhempi, joka huolehtii lapsen hyvinvoinnista, voi varmasti kasvattaa lapsen hyvin aikuisuuteen,” Popenoe toteaa, mutta tällaiset seikat eivät hänen mukaansa silti tee tyhjäksi vuosikymmenien ajalla tehtyjen tutkimuslöytöjen kokonaissummana tehtyjä yleistyksiä, joiden perusteella avioliitossa elävän isän ja äidin muodostaman perheen voidaan katsoa yleisesti tarjoavan lapsen kehitykselle parhaat edellytykset.

Tämä perhesosiologinen konsensus isän ja äidin ja lapsen kolmoissiteen merkityksestä on niin hyvin tutkijoiden tiedossa, että suomalaisessakin keskustelussa siihen rohjetaan viitata täysin annettuna silloin, kun aiheena on vähemmän poliittisesti tulenarka kysymys kuin avioliittolain muutos. Kommentoidessaan maahanmuuttoviraston käännytyspäätökseen sisältyvää irakilaisperheen äidin ja lapsen erottamista isästä suomalaiset yliopistotutkijat toteavat Helsingin Sanomille lähettämässään kirjoituksessa: ”Äidin ja kolmevuotiaan lapsen erottaminen isästä ja vauvasta ei palvele lapsen eikä perheen etua … Kaikki tutkimus ja asiantuntijatieto vahvistaa, että lapselle on hyväksi saada säilyttää yhteys molempiin vanhempiinsa. Vain poikkeustilanteissa, joihin liittyy vakavaa henkistä tai fyysistä väkivaltaa, lapsi hyötyy yhteyden katkaisemisesta. Tätä taustaa vasten on käsittämätöntä esittää, että irakilaisperheen tapauksessa käännytyspäätöksen perusteluissa olisi otettu huomioon lapsen etu. Ei ole. Kolmen kuukauden ikäisen vauvan ja kolme vuotiaan lapsen etu on saada elää molempien vanhempiensa kanssa.”[10]

Lapsen etu on siis perhesosiologisen todistusaineiston valossa hyvin tiedossa. Siihen sisältyy lapsen ja hänen omien vanhempiensa kolmoissiteen rikkomattomuus, äärimmäisiä poikkeustapauksia lukuun ottamatta. Voimassaoleva avioliittolaki huomioi tämän kolmoissiteen ja kunnioittaa

sitä lähtökohtaisesti lapsen oikeutena. Sen sijaan sukupuolineutraali avioliittolaki vahvistaa ajatusmallia, jonka mukaan lapsella on oikeuksia vain siinä tapauksessa, että ne eivät ole aikuisten onnellisuus- ja tasa-arvovaatimusten tiellä.

Muuhun perherakenteita koskevaan sosiologiseen tutkimukseen verrattuna samaa sukupuolta olevien vanhemmuuden vaikutuksia lapsiin on tutkittu vuosien varrella toistaiseksi siis hyvin vähän ja myös sangen yksipuolisesti. Vuonna 2003 Tytti Solantaus toteaa Sosiaali- ja terveysministeriölle laatimassaan tutkimuskatsauksessa ohimennen: ”Homoisistä ja heidän lapsistaan on vielä hyvin vähän tutkimusta” (STM 2003:10). Tämä oli todellinen ”understatement”, sillä edelleen vuonna 2010 Judith Stacey ja Timothy Biblarz myönsivät omassa katsauksessaan, että he eivät löytäneet ”yhtään homoisyyttä koskevaa tutkimusta, joihin olisi sisältynyt lapsia koskevia tuloksia."[11] Sateenkaariperheet ry:n vuonna 2014 julkaisemassa katsauksessa tutkimustilanteen sanotaan yhä olevan se, että ”tutkimukset ovat keskittyneet naisparien perheisiin” (Väestöliiton Väestöntutkimuslaitoksen työpaperi 2014 (6)). Syyksi arvellaan miesparien perheiden vähäisyyttä.

Tämä kertoo siitä, että käytännössä toinen puoli usein kuullusta yleistävästä konsensusväitteestä, jonka mukaan samaa sukupuolta olevien parien lasten kehityksessä ei ole havaittu mitään ongelmia, on käytännössä lähes kokonaan tutkimatta. Yleistäviin johtopäätöksiin ei kuitenkaan ole perusteita niin kauan kuin olemassa oleva tutkimustieto koskee käytännössä vain naisparien lapsista tehtyjä tutkimuksia ja nekin perustuvat sangen vähäiseen ja pieniin ei-edustaviin otantoihin. Tytti Solantauksen tutkimuskatsauksen (STM 2003:10) mukaan ainoa Suomessa siihen mennessä tehty tutkimus käsitteli lesboperheiden nuorten perhekäsityksiä ja sen aineisto oli pieni, vain seitsemän nuorta. Tämä tuskin on kansallisesti edustava laaja satunnaisotos, jonka pohjalta voitaisiin tehdä Suomessa yleistäviä johtopäätöksiä samaa sukupuolta olevien parien kodeissa kasvaneista lapsista.

Edellä kuvattu tutkimuksellinen puute ja yksipuolisuus alleviivaa, miten ajattelematonta on kiirehtiä Suomessa avioliittolain muutosta sukupuolineutraaliksi ilman perusteellista lapsivaikutusten arviointia.

Vaikka arkielämässä sosiologisen tutkimuksen vahvistama isän ja äidin muodostama ”kultainen standardi” ei lapsen kohdalla olosuhteista johtuen aina toteudu, rikkinäisyyttä ei kuitenkaan tulisi tieten tahtoen normalisoida yhteiskunnallisiksi rakenteiksi avioliittolain muutoksella. On mielekästä säilyttää edes yksi instituutio, joka lähtökohtaisesti huomioi lapsen oikeuden ensisijaisuuden ja samalla pyrkii tarjoamaan lapsen kasvulle ja kehitykselle yleisesti ottaen rakenteellisesti parhaat lähtökohdat.

Sukupuolineutraali avioliittolaki antaa ymmärtää, että yhteiskunta ei välitä siitä, onko lapsella isä ja äiti, ja saako lapsi ehyen vai rikkinäisen lähtökohdan elämälleen. Sukupuolineutraali avioliittolaki ei siksi edistä edes samaa sukupuolta olevien parien kodeissa kasvavien lasten asemaa, koska sellainen liitto ei tarjoa lapselle ympäristöä, jota lapsi tutkimusten mukaan eniten tarvitsee ja ansaitsee ja johon hänellä on lähtökohtainen oikeus: oma isä ja äiti.

VIERASLAPSIADOPTIO, JOKA SISÄLTYY sukupuolineutraaliin avioliittolakiin (156/2015), ei ole lapsen edun mukainen. Vieraslapsiadoptio luo avioliiton sisälle tilanteen, jossa adoptoitavat lapset menettävät oikeutensa saada korvaavan kokemuksen sekä isästä että äidistä.

Avioliittolain muutosta ei voida hyväksytysti perustella lapsen adoptioon johtaneiden olosuhteiden nojalla. Vanhemman/vanhempien menetys (avioero, kuolema tms.) on aina tragedia lapsen elämässä. Ei normaalitila. Siksi adoptiossa tulee erillisen lainsäädännön puitteissa tarjota vanhempansa menettäneelle lapselle korvaava kokemus isästä ja äidistä. Nimenomaan *avioliittolakia* ei pidä muuttaa sellaisten tilanteiden ehdoilla, jotka edustavat lapsen elämässä sattunutta onnettomuutta ja jotka ovat jättäneet hänet vaille toista sukupuolta olevaa vanhempaa.

On kyseenalaista vaatia lapsen oikeutta suojaavan instituution, avioliiton, muuttamista sellaisten tilanteiden ehdoilla ja mukaiseksi, joiden lähtökohtana on lapsen kokema

traumaattinen menetys, ja tehdä tästä lapsen näkökulmasta epänormatiivisesta tilanteesta ja menetyksestä uusi normi, jonka perusteella avioliittolakia olisi muutettava tavalla, joka samalla heikentää lapsen luonnollista oikeutta isään ja äitiin.

Isättömyys/äidittömyys sukupuolineutraalissa avioliitossa johtuu pääsääntöisesti eri syistä kuin tavanomaisesti adoptioon johtaneissa tilanteissa. Kun lapsen etu olosuhteista johtuen siis edellyttää adoptiota, lapsi tarvitsee korvaavan kokemuksen menettämistään vanhemmista. Adoptio- ja sijaisperheet tekevät arvokasta työtä. Mutta kaksi äitiä ei voi korvata lapselle isää, eikä kaksi isää voi korvata äitiä.

Parisuhdelain adoptiota koskevan muutoksen yhteydessä vuonna 2009 lakivaliokunta totesi mietinnössään (Lava 5/2009 vp) yhteisadoption mahdollistamisen rekisteröidyille pareille koskettavan perhelainsäädännön perusteita, jolloin tällaisen muutoksen tekeminen edellyttäisi erillistä yhteiskunnallista keskustelua ja valmistelua. Näitä valmisteluja ja selvityksiä ei ole vieläkään tehty, eikä laajaa kansalaiskeskustelua lapsen asemaan ja oikeuksiin liittyen ole käyty.

Kuitenkin ylivoimainen enemmistö suomalaisista (62%) pitää lähtökohtaisesti parhaana perhemuotona adoptiolapselle miehen ja naisen muodostamaa perhettä (TNS Gallup, 6/2014).[12]

Perustuslakivaliokunta totesi adoptiolain uudistamiseen liittyvässä lausunnossaan (PeVL15/2011 vp), että perustuslain 6 §:n 2 momentista ei aiheudu nykyisessä yhteiskuntatilanteessa sellaisia ehdottomia vaatimuksia, jotka edellyttäisivät muiden kuin aviopuolisoiden mahdollisuutta yhteisadoptioon. Tältäkään osin nykyinen oikeustila ei ole yhdenvertaisuusperiaatteen vastainen, eikä syrji ketään. Sukupuolineutraalin avioliittolain kumoamiselle ei siten ole estettä yhdenvertaisuusperiaatteen näkökulmasta.

EPÄSUORAT YHTEISKUNNALLISET HEIJASTUSVAIKUTUKSET muodostavat oman, nyt jo havaittavan, ongelmakentän. Jos voimassaolevan avioliittolain mukaista

näkemystä avioliitosta miehen ja naisen liittona pidetään epätasa-arvoistavana syrjintänä, joka perustuu vain irrationaaliseen vihaan, tuleeko perinteisestä avioliittonäkemyksestä kiinni pitämisestä ja sen ilmaisemisesta uuden lain myötä vihapuhetta, joka on tukahdutettava?

Viitteitä tämänkaltaisesta valitettavasta kehityksestä on jo nähtävissä siellä, missä vastaavanlainen lainsäädäntö yhdistettynä muuhun tasa-arvolainsäädäntöön on otettu käyttöön. Sukupuolineutraali laki on ollut Kanadassa voimassa yli kymmenen vuotta. Lakimuutoksen jälkeen Kanadassa on ollut lukuisia oikeustapauksia, jotka ovat aiheutuneet perinteisestä avioliittonäkemyksestä kiinnipitämisestä. Uusi lainsäädäntö Kanadassa on rajoittanut oikeutta vapaaseen ilmaisuun, omantunnonvapautta ja vanhempain oikeutta julkisissa oppi-laitoksissa sekä uskonnollisten instituutioiden itsemääräämisoikeutta.[13]

Englantilainen *Coalition 4 Marriage* on julkaissut koosteen noin 30 tapauskertomuksesta, pääosin Iso-Britanniasta, joissa ihmiset ovat joutuneet erilaisten sanktioiden kohteeksi työpaikoillaan ja elämässään ilmaistuaan yksityisesti kantansa perinteisen avioliittonäkemyksen puolesta. Esimerkiksi lontoolainen lastentarhanhoitaja Sarah Mbuyi sai potkut työstään, kun hän oli vastannut kollegansa kysymykseen, uskoiko hän samaa sukupuolta olevien avioliittoon. Englannin Punainen Risti erotti 18 vuotta ansiokasta vapaaehtoistyötä tehneen Bryan Barkleyn siksi, että tämä oli yksin ollessaan pitänyt parlamentin edessä kylttiä, jossa luki ”Ei sukupuolineutraalia avioliittoa!”[14] Suomessa klassista avioliittonäkemystä edustaneelta henkilöltä evättiin pääsy sarjakuvapiirroskurssille hänen avioliittoa koskevan näkemyksensä vuoksi.[15]

Jos sukupuolineutraalista liitosta muodostuu uusi yhteiskunnallinen normi ja näkemystä miehen ja naisen liitosta pidetään syrjivänä, tulee siitä seuraamaan vapaan mielipiteen ilmaisun tukahduttaminen. Saako sukupuolineutraalia avioliittoa enää vapaasti arvostella? Leimautuuko kaikki siihen kohdistuva kritiikki vihapuheeksi? Saavatko opettajat kouluissa pitää kiinni (edes periaatteessa) näkemyksestään avioliitosta vain

miehen ja naisen liittona?

AVIOLIITTO TULEE SÄILYTTÄÄ MIEHEN JA NAISEN LIITTONA. Se on hyväksi yhteiskunnalle ja lapsen etu. Avioliitto juuri naisen ja miehen liittona on ainoa instituutio, joka lähtökohtaisesti takaa sen, että lapsi syntyy biologisen äitinsä ja isänsä muodostamaan perheeseen. Tämän tulisi olla perustava näkökohta arvioitaessa avioliittolain muutosta, koska lapsen oikeus kasvaa äitinsä ja isänsä hoidossa on lapsen perustava ihmisoikeus, jota ei pidä heikentää avioliittolain muutoksella.

Kuten 100 avioliittotutkijan allekirjoittamassa asiantuntijalausunnossa Yhdysvaltojen korkeimmalle oikeudelle todetaan: ”Kaikki suurilla otoksilla toteutetut tutkimukset osoittavat, että kahden biologisen vanhempansa kanssa kasvaneet lapset pärjäävät kokonaisuuden huomioiden paremmin, kuin lapset muunlaisen vanhemmuuden varaan perustuvissa perheissä, vaikka ne kaikki ovat tärkeitä ja arvokkaita. Tämä koskee yksinhuoltajaperheitä, äidin ja isoäidin varaan muodostuvaa perhettä, sekä sijaisperhettä ja jopa adoptioperheitä. … [M]ikään ei yksinkertaisesti kykene korvaamaan lapsen ja hänen vanhempiensa biologista yhteyttä … Koska valtaosa vanhemmista ovat heteroseksuaaleja, kaikilla sellaisilla poliittisilla päätöksillä, joiden seurauksena suhteellisesti entistä useampi lapsi joutuu kasvamaan biologisten vanhempiensa eheän avioliiton ulkopuolella, tulee todennäköisesti olemaan katastrofaaliset seuraukset sekä lapsille yleensä että yhteiskunnalle. Tämän vuoksi mies-nainen määritelmän poistaminen [avioliitosta] on vaarallista.”[16]

Avioliiton säilyttäminen miehen ja naisen välisenä liittona ja yhteisadoption säilyminen vain miehen ja naisen avioliittoon kuuluvana oikeutena tulee toteuttaa säätämällä kansalaisaloitteen KAA 2/2016 mukaisesti laki avioliittolain muutoslain (156/2015) kumoamisesta. Lakiteknisesti kyseessä on muutoslain kumoaminen ennen sen voimaantulemista. Kumoamislailla muutetaan se oikeustila, joka muutoslain voimaan tullessa olisi tullut voimaan, vastaamaan nykyistä oikeustilaa. Koska avioliittolain muutoslaki on säädetty tulemaan voimaan 1 päivänä maaliskuuta 2017, niin siksi ehdotettu kumoamislaki ehdotetaan tulevaksi voimaan mahdollisimman pian ja joka tapauksessa ennen 1

päivä maaliskuuta 2017.

Itsenäinen Suomi täyttää ensi vuonna 100 vuotta. Koko itsenäisyytemme ajan avioliitto on Suomessa ollut miehen ja naisen liitto. Avioliitto on yhteiskunnan perusrakennuspalikka. Minkälaisen Suomen annamme syntymäpäivälahjaksi tuleville sukupolville? Sellaisenko, joka juhlavuotena poistaa vanhemmuuden ja avioliiton välisen luonnollisen siteen avioliittolaista ja siten de facto sanoo tulevien sukupolvien lapsille, että he eivät ansaitse isää ja äitiä?

Minkälainen yhteiskunta meistä on tulossa?

Pasi Turunen
Kansalaisaloitteen KAA 2/2016 vireillepanija.

---

[1] Maria Kaisa Aula, Lapsiasiavaltuutettu: Lapsiasiavaltuutetun lausunto lakivaliokunnalle avioliittolain, rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain ja transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta annetun lain muuttamisesta Eduskunnan lakivaliokunnalle 2.4.2014. http://lapsiasia.fi/tata-mielta/lausunnot-2/lausunnot-2014/lapsiasiavaltuutetun-lausunto-lakivaliokunnalle-avioliittolain-rekisteroidysta-parisuhteesta-annetun-lain-ja-transseksuaalin-sukupuolen-vahvistamisesta-annetun-lain-muuttamisesta/

[2] Vihreiden nuorten ja opiskelijoiden liitto. Vinon periaateohjelma. Hyväksytty liittokokouksessa 21.4.2013 http://www.vino.fi/politiikka/ohjelmat/periaateohjelma/

[3] Beyond Same-Sex Marriage: A New Strategic Vision for All Our Families and Relationships: *July 1, 2006;* (Studies in Gender and Sexuality Volume 9, 2008 - Issue 2).

[4] Patricia Morgan: What happens to marriage and families when the law recognizes "Same-Sex Marriage"? Experience of legalising marriage for same-sex couples in Europe and North America (Submission to HoC Marriage (Same Sex Couples) Bill Committee 1 March 2013).

[5] "Nimeni on Millie Fontana. Olen 23-vuotias keinohedelmöityksen avulla lesbovanhemmille syntynyt lapsi." (17.10.2015) http://aitoavioliitto.fi/artikkelit/nimeni-on-millie-fontana-olen-23-vuotias-keinohedelmoityksen-avulla-lesbovanhemmille-syntynyt-lapsi/

[6] Hijacking Science: How the ”No Differences” Consensus about Same-sex Households and Children Works. (Mark Regnerus, Public Discourse, 14.10.2016). http://www.thepublicdiscourse.com/2016/10/18033

[7] Amicus Biref of American College of Pediatrician et al. To the Supreme Court of the United States. https://www.supremecourt.gov/ObergefellHodges/AmicusBriefs/14-556_American_College_of_Pediatricians.pdf

[8] Loren Marks, Louisiana State University: Same-sex parenting and children’s outcomes: A closer examination of the American psychological association’s brief on lesbian and gay parenting. (Social Science Research 41 (2012) 735–751). http://www.baylorisr.org/wp-content/uploads/Marks.pdf

[9] No Differences? How Children in Same-sex housholds fare – Studies from Social Science; ed. Ana Samuel (Witherspoon Institute 2014). https://www.amazon.com/Differences-Children-Same-Sex-Households-Fare/dp/098510872X/ref=sr_1_1_twi_pap_2?ie=UTF8&qid=1477307799&sr=8-1&keywords=no+differences+how+children+in+same-sex+households+fare

[10] HS 7.6.2016: Perheen hajottamista ei voi perustella lapsen edulla. (Kirjoittajina: Anna-Maija Castrén, dosentti, yliopiston lehtori, Itä-Suomen yliopisto; Petteri Eerola, tutkijatohtori, Tampereen yliopisto; Marjo Kuronen, sosiaalityön professori, Jyväskylän yliopisto).

[11] Timothy J Biblarz, Judith Stacey: How Does the Gender of Parents Matter? Journal of Marriage and Family; Volume 72, Issue 1, February 2010.

[12] YLE verkkosivut 10.6.2014: ”Avioliittolain uudistaminen jakaa voimakkaasti suomalaisia.” http://yle.fi/uutiset/3-7288786

[13]”Samaa sukupuolta olevien avioliitot kymmenen vuoden jälkeen: Oppitunteja Kanadasta”. (Professori Bradley Miller, 26.6.2015) http://aitoavioliitto.fi/artikkelit/samaa-sukupuolta-olevien-avioliitot%E2%80%A8-kymmenen-vuoden-jalkeen%E2%80%A8-oppitunteja-kanadasta/

[14] Sukupuolineutraali avioliittolaki on uhka sanan- ja mielipiteenvapaudelle (Pasi Turunen 11.9.2015; http://aitoavioliitto.fi/artikkelit/sukupuolineutraali-avioliittolaki-on-uhka-sanan-ja-mielipiteenvapaudelle)

[15] Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan päätös: Aito avioliitto ry:n jäsentä on syrjitty lainvastaisesti. (3.6.2016 http://aitoavioliitto.fi/uutiset/kotimaa/yhdenvertaisuus-ja-tasa-arvolautakunnan-paatos-aito-avioliitto-ryn-jasenta-on-syrjitty-lainvastaisesti)

[16] Amicus Brief of 100 scholars of marriage – Supreme Court of the United Sates. https://www.supremecourt.gov/ObergefellHodges/AmicusBriefs/14-556_100_Scholars_of_Marriage.pdf